

VALORIFICAREA OFICIULUI STĂRII CIVILE DIN MUN. BĂLȚI CA OBIECT DE PATRIMONIU LOCAL

Alexandru MOLCOSEAN,

profesor de istorie,

LT „B. P. Hasdeu”, Bălți, Republica Moldova,

molcoseanalexandru@gmail.com

Summary

The proposed subject falls into the category of local heritage that deserves to be capitalized. We aim to offer a general presentation of the Civil Register in the Balti city, as well as offering solutions for the inclusion of this institution in the teaching circuit. Also, we want to offer strategies to valorize the building, meant to protect it from the action of destructive or ignorant factors. We consider that this construction deserves a special attention for us because it was the eyewitness of the event that marked the history of Romanians - the Great Union.

Keywords: *capitalization, patrimony, historic building, memorable moments, teaching circuit, transformation, restoration.*

În centrul orașului Bălți se înalță o frumoasă clădire care prin aspectul ei deosebit reușește să stârnească admirația trecătorilor. Subiectul vizat în această cercetare îl constituie Oficiul Stării Civile (în continuare OSC). Întrebarea pertinentă care își face apariția în această introducere este: Ce este special în această construcție încât să merite focusarea atenției noastre asupra ei? Ne simțim tentați să oferim un răspuns prompt, însă această acțiune ar pune în umbră imaginea „perlei” orașului Bălți.

Instituția menționată mai sus excelează prin specificul arhitectural pe care îl înglobează. Coloanele în stil ionic îl teleportează pe admirator în sânul Antichității grecești. Martor ocular al semnării primei declarații de Unire din Basarabia, OSC oferă condițiile necesare valorificării acestui fenomen istoric și încadrarea acestuia în circuitul educațional.

În vederea selectării istoriografiei cu privire la protecția patrimoniului cultural, atenția noastră a fost îndreptată asupra unei publicații care aparține istoricului Elena Ploșniță. Dumneaei subliniază că „patrimoniul este o componentă esențială a mentalului colectiv și, odată introdus în circuitul educațional poate să schimbe radical concepțiile și atitudinile

membrilor societății față de rolul și locul patrimoniului în viața societății contemporane, poate conduce la creșterea nivelului intelectual al personalității, a interesului pozitiv față de identitatea culturală și națională¹.” Modalitatea optimă de a familiariza societatea cu necesitatea protejării și valorificării patrimoniului național și local trebuie generată încă din școală. „Educația pentru patrimoniu este necesară în societatea noastră, pentru că ea este nu numai un izvor de informare și conștientizare asupra importanței sociale a domeniului patrimoniului cultural, dar și unul de asigurare a implicării civice a populației într-un proces cultural de lungă durată²”. Astfel, încadrarea obiectivelor istorice din spațiul local în circuitul didactic poate rezulta într-o bună fuziune dintre patrimoniu și educație pentru patrimoniu. Suntem conștienți de faptul că societatea trece prin schimbări fundamentale, pentru acest lucru este necesar să fim pregătiți din timp cu mijloacele necesare atribuite educației.

Drept obiectiv, ne propunem să realizăm o incursiune în istorie pentru a scoate în evidență încărcătura istorică a clădirii. Vom încerca să oferim soluții concrete ce țin de valorificare și conservare, introducând OSC în circuitul turistic. Și nu în ultimul rând, dorim să oferim o abordare didactică, menită să intercaleze potențialul istoric cu cel pedagogic. Scopul este de a utiliza cât mai eficient monumentul de patrimoniu, împiedicându-se astfel procesele naturale sau antropice care duc la degradarea imobilului. Notele bibliografice am considerat oportun să le plasăm în ordinea citării surselor pentru a înlesni identificarea și verificarea lucrărilor care au stat la baza alcătuirii acestui studiu dedicat conservării și protejării patrimoniului local.

OSC – clădire de importanță culturală sau Versailles de Bălți

Istoricul OSC uimește posteritatea cu multiplele locații pe care a avut a le găzdui. Construit la sfârșitul secolului XIX, a fost casa de locuit a lui Alexandru Bodescu, fiul lui Constantin Bodescu care se trăgea dintr-o prestigioasă viță de boieri. Constantin Bodescu a fost proprietarul așezării Bălți și a împrejurimilor acestuia. După decesul lui Alexandru Bodescu, în

¹ Elena Ploșnița. *Educația pentru patrimoniu între tranziție și transformare*. În: Patrimoniul cultural: cercetare și valorificare. Culegere de studii Univ. Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Fac. de Istorie și Geografie.; coord. Valentina Ursu, Angela Lisnic. Chișinău: Ed. Garomont Studio, 2018, p. 17.

² *Ibidem*, p. 15.

anul 1914, casa va fi achiziționată de administrația orașului și transformată în sediul administrativ al zemstvei din Bălți. În viziunea profesorului Gh. Baciuc „zemstva a fost un organ reprezentativ al autogovernării locale, răspândindu-se în Europa în decursul secolului al XIX-lea, fondarea acestui organ în practică era bine argumentată. Pentru Imperiul Rus autogovernarea locală reprezenta un element pozitiv democratic”³. Pentru o definiție mai amănunțită a esenței zemstvei din Basarabia, recomandăm lucrarea lui Silviu Andrieș-Tabac⁴. În secțiunea *Anexe (fig. 1)* găsim sediul zemstvei din Bălți pe o carte poștală necirculantă după anul 1914. Putem observa arhitectura elegantă a casei Bodescu.

În perioada interbelică (1918–1940) după realizarea Marii Uniri, clădirea⁵ a fost utilizată în calitate de sediu al Prefecturii județului Bălți. În această perioadă, imobilul trece printr-o „readaptare” din punct de vedere al arhitecturii. Celebra arhitectă Etti Rosa Spirer (1900-1990) realizează proiectul intitulat *Amplificarea casei Bodescu pentru sediul Prefecturii*. Astfel, în anul 1934 clădirii i s-a mai adăugat încă un nivel, balcon, coloane în stil ionic, geamuri și ornamente exterioare⁶ (*Anexe, fig. 2*).

Ultimatumul sovietic acordat Regatului României în vara anului 1940 a însemnat o lovitură puternică dată Basarabiei și întregilor structuri administrative. Fosta Prefectură a orașului Bălți este transformată în Palatul Pionierilor, destinat întrunirilor tinerelor generații care urmau să îmbrățișeze spiritul patriotic revoluționar.

Într-un album fotografic al orașului Bălți destinat turiștilor identificăm subiectul cercetării noastre având statut de Palat al Ceremoniilor⁷. Ulterior, la începutul anilor 2000, primește denumirea de Oficiu al Stării Civile pentru oficializarea solemnă a căsătoriilor. În spatele acestei clădiri (dar sub același acoperiș) este amplasat Biroul de Statistică. Pe geamurile exterioare au fost amplasate reclame atrăgătoare viu colorate în vederea popularizării lanțurilor de magazine „Lombard”. Astfel, rememorăm o veche istorie biblică unde niște zarafi și diferiți comercianți își desfășurau prestigioasa activitate în interiorul templului.

---

³ Gheorghe Baciuc. *Orașul Bălți și oamenii lui*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 71.

⁴ Silviu Andrieș-Tabac. *Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei*. Chișinău: Editura Museum, 1998, p. 10.

⁵ În unele surse Oficiul Stării Civile variază sub numele de „Casa Bodescu”.

⁶ Ludmila Dobrogeanu. *File din istoria Bălțului*. În: *Vocea Bălțului*, nr. 19 (138), 21 mai 2009, p. 2.

⁷ C.A. Sivolobov, S.L. Ulișev. *Bălți*. Chișinău: Ed. Timpul, 1988, p. 134.

Pentru darea în exploatare a OSC au fost întreprinse intervenții majore, conferindu-i clădirii un aer modern. În anul 2010 au fost înlocuite geamurile vechi cu cele de termopan. Pentru interior s-a optat oferirea unei panorame regale. Lustre mari, împodobite cu decoruri pretențioase, săli spațioase amenajate cu mobilier. Interiorul îi conferă instituției un aer *à la Versailles*.

Probabil, persistă coincidența între încheierea alianțelor matrimoniale și a celor de pace înfăptuite în Franța. La ședința CNMI (Consiliul Național pentru Monumentele Istorice) nr. 10 din 4 februarie 2016 s-a decis restaurarea fațadei OSC care are statut de monument cu numărul 42 în Registrul Monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Clădirea (în calitate de vilă urbană, amplasată pe adresa piața Vasile Alecsandri nr. 4) este indicată pentru îndeplinirea funcțiilor social-culturale. CNMI a aprobat următoarele intervenții:

- de prevăzut executarea tâmplăriei (uși, ferestre) după modelul istoric;
- de prevăzut reconstituirea ancadramentelor ferestrelor și altor elemente decorative ale fațadei din ghips;
- finisarea soclului se va efectua din plăci de piatră de tip Cosăuți (de dimensiuni mari);
- de prevăzut reconstituirea formei originale a acoperișului, materialul învelitorii acoperișului va fi – tablă plată metalică – tip lindab, de culoarea cuprului oxidat;

Nu se admite executarea a nici unei intervenții asupra acestui edificiu decât conform proiectului avizat de CNMI. Proiectul de execuție va fi în mod obligatoriu remis spre avizare Ministerului Culturii.

La momentul actual însă, calitatea efectuării lucrărilor în urmă cu zece ani scoate la iveală dezinteresul restauratorilor care s-au ocupat de această clădire. Unele părți componente ale structurii au început a se dezintegra (în special cele ce țin de aspectul exterior). În urma unor comunicate de presă din anul 2019, au fost înaintate iarăși demersuri către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova în vederea acordării de noi fonduri pentru a se repeta acțiunile îndeplinite în urmă cu zece ani. Ne simțim tentați să ne întrebăm: dacă Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC) alocă fonduri pentru lucrările de întreținere sau reparație a OSC, nu ar fi înțelept pentru utilizarea acestuia în scopuri cultural-educative?

În pofida celor expuse mai sus, clădirea se află într-o stare de auto-degradare exterioară avansată, reușind să se încadreze în specificul teoriei haosului. Ne este greu să ne imaginăm o tangență culturală pe care poate să o aibă o cununie solemnă în interiorul unui edificiu istoric.

Totuși, rămâne această instituție presărată de praful istoriei un martor ocular al schimbărilor din societatea sau mai degrabă ca un loc cu o valoare emoțională zilnică a perechilor care își jură credință și sprijin pentru totdeauna?

Importanța cultural-istorică a OSC se reliefează în anul 1918, moment crucial al apariției germenilor de Unire a Basarabiei cu România în vederea desăvârșirii idealului național – constituirea statului unitar român.

Pionierul Marii Uniri de la Bălți

O situație care ridică unele semne de întrebare este proclamarea Unirii Basarabiei cu România la data de 27 martie 1918. În manualele de istorie subiectul menționat este tratat cu deosebit interes de către autori. Sunt descrise amănunțit evenimentele istorice care au precipitat Marea Unire. Dilema apare în momentul în care încercăm să valorificăm istoria locală, manualele de istorie nu prezintă nicio informație esențială care poate fi utilizată în proiectarea demersului didactic. Conștienți de faptul că istoria localităților nu poate fi prezentată în manuale, tindem totuși la valorificarea unor date și evenimente de mare anvergură istorică în vederea consolidării istoriei naționale.

Orașul Bălți poate găsi drept prilej de mândrie faptul că în anul 1918 a fost primul județ din Basarabia care și-a făcut cunoscută declarația de Unire. La data de 3 martie 1918, sub președinția doctorului Calistrat Hîncu, în incinta sediului zemstvei din Bălți (actualul OSC) s-a luat următoarea moțiune: „Proclamăm astăzi în mod solemn în fața lui Dumnezeu și a lumii întregi că dorim unirea Basarabiei cu Regatul României al cărui regim constituțional și sub ocrotirea legilor de monarhie democratică vedem siguranța existenței noastre naționale și a propășirii economice și culturale⁸”. Decizia de la Bălți a fost semnată de reprezentanți ai țăranilor din zemstva județului Bălți. Aceștia au fost: I. Scobioală, I. Cazacencu, S. Ciobanu,

---

⁸ Gheorghe Baciu. *Orașul Bălți și oamenii lui*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 120; Ștefan Ciobanu. *Basarabia: Populația, istoria, cultura*. Ediția a II-a. Chișinău: Editura Știința, 2018, p. 120.

I. Guriță, V. Costișe, A. Filip, D. Harcoviță, N. Miaună, G. Popovici, V. Focșa, F. Grigorie, Gh. Chiobanu, Șt. Roșca, Gh. Cocoș, M. Moscal⁹.

Așadar, Hotărârea adunării zemstvei ținutale și a marilor proprietari din județul Bălți în chestia Unirii Basarabiei, votată în urma propunerilor țăranilor cu unanimitate de voturi în ziua de 3 martie 1918, s-a dovedit a fi de bun augur¹⁰. Basarabia în perioada interbelică a cunoscut o adevărată renaștere spirituală (progrese remarcabile în cultură și artă, reforma în învățământ) și economică (reforma agrară din 1921 a dat posibilitate țăranilor să dețină proprietăți private, cu micile lacune și curențe care au urmat după împrumut), exact cum s-a stipulat în declarația de unire. Basarabienii din Bălți vedeau încă în anul 1918 un regim democratic în România, năzuința acestora materializându-se mult mai solid în anul 1923, odată cu intrarea în vigoare a Constituției la 29 martie. Aceasta a consfințit în cele din urmă statutul României Mari prin statul național, unitar și indivizibil cu teritoriu inalienabil.

Muzeificarea – o soluție?

Încă de la începutul anilor '80 ai secolului trecut a existat inițiativa de a transforma OSC în spațiu muzeistic. Această propunere a fost de fapt o utopie, deoarece actualul muzeu din Bălți și-a găsit sediu în clădirea fostului liceu evreiesc pentru băieți. Primul nivel al construcției servește drept sală de expoziție (amenajată în fostele clase destinate studiului), iar etajul superior și-a găsit utilitatea pe post de spațiu administrativ și depozit pentru exponatele care nu au avut suficient spațiu pentru a fi admirate. Retras, dosit de clădiri impunătoare, muzeul nu reprezintă un punct forte pentru a fi vizitat. În schimb OSC este poziționat în centrul orașului și promite o intercalare perfectă dintre artă și cultură. Un spațiu amenajat adecvat are tendința de a atrage privi. Un potențial spațiu muzeistic se poate dovedi a fi o alegere bună. Excursiile școlare organizare de instituțiile de învățământ din oraș ar putea ridica potențialul muzeului. În articolul publicat în *Pro Didactica*, Eugenia Negru afirmă că „elevilor le place deosebit de mult să facă școală, să învețe, dar într-o altă formă – altundeva și altfel, decât în

⁹ Declarația de Unire a județului Bălți cu România semnată la 3 martie 1918 de reprezentanții țăranilor se păstrează în fondurile Centrului de Cultură și Istorie Militară din Chișinău.

¹⁰ Ștefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei*. Chișinău: Editura Universitas, 1993, p. 248; *România Nouă*, nr. 48 din 17 martie 1918 și *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 27 din 22 martie 1918.

obișnuita clasă, în rânduri câte doi și privind cuminte în spatele colegului¹¹. În acest context, tindem să fim de acord cu cele expuse mai sus. Educația trebuie să se axeze pe autoînvățare sau, mai bine spus, învățarea prin descoperire – punct forte al școlii finlandeze care ne demonstrează în practică că este posibil. Astfel, cunoștințele teoretice, competențele de clasă se înnobilează prin conștientizarea de către elev a gradului de utilitate în viața din afara școlii¹².

Muzeul este un epicentru în jurul căruia se învârt activitățile bazate pe învățare sau autoînvățarea. Un spațiu adecvat, primitiv și interesant, ce tentează ochiul micului observator pentru a descoperi detaliile amplasate pe suprafața exponatelor. Instituțiile specializate în conservarea istoriei pot fi utilizate fructuos în procesul educațional, pentru că „învățământul istoric interacționează în mod direct cu patrimoniul cultural, deoarece anume pe calea cercetării și educației istorice se poate determina apartenența persoanei la o anumită identitate culturală, se poate manifesta respectul față de trecutul propriului popor, față de alte popoare și culturi, precum și celelalte particularități necesare unor cetățeni responsabili¹³. Susținem totalmente teza cu privire la pregătirea cetățenilor responsabili ai societății. Una dintre competențele-cheie ale curriculumului național la istoria românilor și universală prevede formarea competențelor democratice la elevi în vederea manifestării atitudinii pozitive față de societate și mediul social. În pedagogia modernă apare un element nou care prinde sens și anume *orașul educativ*¹⁴. Astfel, dacă se va organiza însăși zona de acțiune a individului în stil educațional, vom obține un rezultat satisfăcător ce ține de creșterea și educația viitorului cetățean.

Introducerea OSC în circuitul cultural - educativ

Conform prevederilor curriculare la Istoria românilor și universală, o modalitate de învățare este excursia sau vizitarea diferitor obiective (monumente, muzee, situri arheologice etc). Elevii primesc cu entuziasm ideea plecării într-o „expediție”.

---

¹¹ Eugenia Negru. *Valorificarea interdisciplinarității istorie - geografie în activități nonformale: excursia școlară*. În: Didactica Pro, nr. 4 (98) 2016, p. 44.

¹² Eugenia Negru. *Proiectul școlar de ghidaj: Chișinăul - orașul Primei Uniri*. În: Didactica Pro, nr. 4-5 (110-111), 2018, p. 54.

¹³ Svetlana Nagrineac. *Muzeul școlar: factor important al învățării formative*. În: Univers Pedagogic, nr. 1 (61), 2019, p. 100.

¹⁴ Elisabeta Stănciulescu. *Sociologia educației familiale*. Iași: Polirom, 1997, p. 202.

Clădirile interbelice pot reprezenta un motiv de organizare a lecțiilor în aer liber. Înfăptuirea unui tur al orașului în vederea familiarizării elevilor cu specificul unui imobil se poate dovedi o inițiativă salutară. Pornind de la prezentarea arhitecturii și a diferitor elemente exterioare ale obiectivului și finalizând cu oferirea informațiilor privitor la activitatea care se desfășura în interiorul instituției. Pentru elevi, se poate dovedi o acțiune interesantă de a descoperi spre exemplu cine a fost proprietarul (în unele cazuri poate fi o personalitate de renume) casei/clădirii. Ce funcție deținea persoana respectivă în oraș? Dacă obiectivul a fost încadrat în activități publice (de exemplu, casele de raport, băncile de economii, sediile administrative, unități de învățământ), elevilor li se poate explica specificul activității acestora și importanța pe care au avut-o pentru dezvoltarea social – economică sau culturală a orașului.

Cazul OSC ne oferă câteva oportunități în vederea desfășurării demersului didactic. În lucrările profesorului academician Ștefan Ciobanu găsim din abundență serii întregi de documente reprezentative pentru perioada interbelică. Acestea pot fi utilizate abil de către profesorul de istorie în vederea rememorării unor evenimente istorice chiar în incinta instituției menționate mai sus. De exemplu, adoptarea diferitor moțiuni ale zemstvei în care elevii să fie personajele implicate în desfășurarea procesului istoric interpretat. Rememorarea semnării actului de Unire a județului Bălți cu România. Nu ignorăm sistemul administrativ din care a făcut parte localitatea până la 1812. Legătura dintre Bălți și Iași reprezentată pe stema¹⁵ întregită transmite o informație de o valoare incontestabilă despre frăția acestor două localități de pe ambele maluri ale Prutului. Tematica abordată poate să se axeze direct sau indirect asupra imobilului amintit mai sus. Astfel, nu există o rețetă unică în domeniul educației pentru a obține rezultate bune. Nu putem ține calea unui șablon bine definit în vederea progresului școlar. În acest context, ne simțim tentați să utilizăm din plin cunoscuta expresie *exitus acta probat*, adică rezultatul justifică fapta.

¹⁵ Pe stema ținutului Iași (reședința ținutului era orașul Bălți, important târg de cai) era reprezentat un cal întreg din vremea dominației turcești. În urma despărțirii Iașului de Bălți (1812) pe stema orașului Bălți a rămas un cap de cal în câmp roșu (predomină capul de cal tăiat pe sânge). Acest lucru amintește despre ruperea Basarabiei de Moldova care s-a făcut cu vărsare de sânge. Pentru o consultare minuțioasă a se vedea: Silviu Andrieș-Tabac. *Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei*. Chișinău: Museum, 1998, p. 40 - 41.

Rezumând cele expuse anterior, constatăm că Bălțiul interbelic oferă o vastă încărcătură istorică care reprezintă de fapt o avuție a patrimoniului local. Cercetările istorice modeste nu au propulsat orașul în atenția publicului larg din republică. Or, Oficiul Stării Civile este unul dintre obiectivele care merită a fi cercetat și valorificat din punct de vedere cultural, urbanistic, dar și economic. Rolul instituțiilor de învățământ și în general al educației este de a-i învăța pe cetățeni cum să protejeze bogăția istorică pe care o posedă și care sunt avantajele conservării elementelor istorice. Suntem conștienți de faptul că Republica Moldova este un stat relativ tânăr, prins în vârtoarea evenimentelor și a transformărilor politice. Însă cu toate acestea, efortul colectiv poate conduce la realizarea faptelor mărețe (unul dintre acestea a fost Marea Unire) care vor rămâne încrustate pe răbojul istoriei. Oferind o atmosferă și o ambianță strânsă între cetățean și patrimoniu, vom crea un tandem inseparabil a ceea ce se numește conservarea istoriei.

Anexe

Fig. 1. Sediul zemstvei din Bălți (fosta casă Bodescu).
Carte poștală aflată în colecția Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

Fig. 2. Clădirea Prefecturii din Bălți (sursa: Album foto-documentar Bălți, consacrat celei de-a 585-a a înființării orașului Bălți, Chișinău, Editura PROART, 2006, p. 51.)